

UDK:328.182(4)"2008"
Bibliid 1451-3188, 7 (2008)
Год. VII, бр. 25-26, стр. 13–18
Изворни научни рад
20. новембар 2008.

Уредба Европског парламента и Савета о меродавном праву за уговорне обавезе 593/2008 (Рим I)

Проф. др Владимир Чоловић*

ABSTRACT

The Regulation (EC) No 593/2008 of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 on the law applicable to contractual obligations (Rome I) shall apply in situations involving a conflict of laws, to contractual obligations in civil and commercial matters. Also, the Regulation has the rules about the freedom of choice, applicable law in the absence of choice, contracts of carriage, consumer and insurance contracts, individual employment contracts, etc. Besides that, the Regulation regulates the habitual residence, exclusion of renvoi and the relationship with other conventions in this topic (including the Rome Convention). This Regulation shall apply from the December 17, 2009.

Кључне речи: Земље чланице; Уредба 593/2008; меродавно право; уговорне обавезе; аутономија воље; уговори о превозу; потрошачки уговори; уговори о осигурању; седиште.

I) Сврха

Сврха Уредбе Европског парламента и Савета о меродавном праву за уговорне обавезе (Рим I) бр. 593/2008 од 17. јуна 2008. године (даље: Уредба 593/2008) састоји се у примени на ситуације у којој се решава сукоб закона код уговорних обавеза у грађанским и трговачким стварима. Уредба 593/2008 се неће примењивати на предмете везане за порезе, царину и државну администрацију. Осим тога, Уредба 593/2008 се неће, између осталог, примењивати и на предмете везане за правни статус лица, обавезе везане за породичне односе, обавезе везане за брачни и породични имовински режим, обавезе везане за меницу, чек и друге вредносне исправе, арбитражне споразуме и споразуме о избору суда, питања везана за компанијско право (чл. 1). Уредба 593/2008 ће се примењивати без обзира да ли се ради о праву земље чланице или не (чл. 2).

II) Мере ЕУ

Да би се унапредило регулисање питање решавања меродавног права за регулисање после-

дица које произлазе из вануговорне одговорности, Заједница је 17. 06. 2008. године, у складу са чланом 65. Уговора о оснивању Заједнице, донела Уредбу (ЕУ) Европског парламента и Савета о меродавном праву за уговорне обавезе (Рим I) бр. 593. У вези са тим, Европски савет је у Тампереу 15. и 16. 10. 1999. године дефинисао принципе за узајамно признање пресуда и других одлука са циљем унапређења међународне судске сарадње. Тиме је позвао Савет и Комисију да припреме ново законодавство у коме би се усвојио програм мера за наведено. Европски савет је 05. 11. 2004. усвојио Хашки програм, који је имао задатак да настави рад на дефинисању правила за одређивање меродавног права за уговорне обавезе.¹ Предмет и одредбе Уредбе 593/2008 конзистентне су са Уредбом (ЕУ) 44/2001 од 22. 12. 2000. о надлежности, признању и извршењу судских одлука у грађанским и трговачким стварима и са Уредбом (ЕУ) Европског парламента и Савета 864/2007 од 11. 07. 2007. о меродавном праву за вануговорне обавезе (Рим II).² Основни принцип Уредбе 593/2008

* Факултет за државну управу и администрацију, Мегатренд универзитет, Београд.

¹ Тачка 3 Преамбуле Уредбе 593/2008.

² Тачка 7 Преамбуле Уредбе 593/2008.

је аутономија воље, али она предвиђа и посебна правила за одређивање меродавног права, када странке то не учине или када то није могуће. Уредба 593/2008 ће заменити Римску конвенцију.³ Осим тога, Уредба 593/2008 има задатак да балансира односе између странака у прекограничним случајевима, омогућавајући примену права, које највише одговара одређеној уговорној обавези. Не само то, једно од питања, коме Уредба 593/2008 посвећује нарочиту пажњу, јесте одређивање меродавног права за потрошачке уговоре са елементом иностраности.⁴

III) Садржај

Аутономија воље

Уредба 593/2008 одређује да се уговор регулише, пре свега, избором права од стране странака у уговору. Тај избор (аутономија воље) ће бити изражена јасно, употребљеним изразима у уговору или по околностима случаја. Странке могу изабрати право за цео уговор или његов део. Уколико су сви елементи уговора везани за неку другу земљу, а не земљу, чије су право изабрале странке, тада избор странака неће прејудуцирати примену одредаба права те друге земље, које не могу бити дерогиране споразумом. Када су сви остали елементи уговора лоцирани у једној или више земаља чланица, избор неког другог меродавног права (друге земље) од стране странака неће прејудуцирати примену одредаба права Заједнице, када су укључене у право земље чланице, а што не може бити дерогирано споразумом (чл. 3).

Меродавно право

у одсуству аутономије воље

Код одређивања меродавног права у одсуству аутономије воље, Уредба 593/2008 примењује теорију карактеристичне престације. Навешћемо неке уговоре: а) за уговоре о продаји робе, меродавно право ће се одредити по праву месту седишта продавца; б) за уговор о пружању услуга, одредиће се право по месту, где пружалац услуга има своје седиште; в) за уговор који се односи на непокретности, меродавно право ће се одредити по месту, где се налазе непокретности; г) уговори о дистрибуцији регулисаће се по месту где дистрибутер има седиште; д) меродавно право за уговоре о продаји на аукцији одредиће се по праву земље, у којој се одвијала аукција. Ако није предвиђено правило за неки уговор или када је уговор могуће регулисати са више елемената наведених у овој одредби, тада ће се меродавно право одредити по седишту или пребивалишту странке која је дужник карактеристичне обавезе (престације). Међутим, Уредба 593/2008 предвиђа и ситуације, када је неки уговор ближе повезан са неком другом земљом, а не оном у којој се налази чињеница везана за карактеристичну престацију. Тада ће се право одредити по праву земље са којом је уговор ближе повезан. Не само то, ако се право не може одредити по наведеним правилима, тада ће се применити меродавно право земље, са којом је уговор најближе повезан (чл. 4).

Уговори о превозу робе и путника

Уговори о превозу робе су посебно регулисани Уредбом 593/2008. Уколико меродавно право за ове уговоре није одређено аутономијом воље, тада ће се оно одредити по праву земље у којој се налази седиште превозника, уколико је то место пријема или место испоруке робе, односно ако се седиште лица, које је закључило уговор са превозником, налази у истој земљи. Уколико се не може одредити меродавно право на тај начин, тада ће се оно одредити по праву земље испоруке робе, уколико се странке са тим сложе (чл. 5(1)). Ако се ради о уговорима о превозу путника, тада ће се меродавно право одредити (у одсуству аутономије воље) по праву земље у којој путник има своје пребивалиште (или седиште), уколико је место поласка или доласка у истој земљи. Ако то није случај, меродавно право ће се одредити по праву земље у којој превозник има своје седиште (чл. 5(2)). Ограничена је аутономија воље код уговора о превозу путника. Наиме, странке су ограничене на избор меродавног права по месту, где путник има своје пребивалиште или седиште, затим, где превозник има своје седиште, где се налази место главне управе превозника, где је место почетка путовања, као и где се налази место доласка (чл. 5(2)).

³ "Law Society supports applicable-law rules for contracts", *The Law Society of England and Wales*, <http://international.lawsociety.org.uk/node/3855>

⁴ "Regulation on the law applicable to contractual obligations (Rome I), European Judicial Network in civil and commercial matters", Internet: http://ec.europa.eu/civiljustice/news/whatsnew_en.htm

Потрошачки уговори

Уредба 593/2008 уређује потрошачке уговоре, тако што одређује да ће се меродавно право одредити по месту пребивалишта или седишта лица, које, ван вршења својих пословних активности, за своје потребе, закључује уговор са лицем, које се бави трговином или другом професионалном активношћу, ако је то место у држави у којој лице, које се бави професионалном активношћу, врши ту делатност или ако је, на било који начин, та активност везана за ту земљу или више земаља, укључујући и наведену државу (чл. 6(1)). Упркос наведеном, странке могу изабрати меродавно право, које ће испунити, напред наведене, захтеве за избор меродавног права Уредбе 593/2008, с тим да то право не сме да доведе у питање заштиту права потрошача. То значи да правила о заштити права потрошача не могу бити дерогирана споразумом странака. Са друге стране, ако наведени захтеви нису испуњени, тада ће меродавно право бити одређено по члановима 3. и 4. Уредбе 593/2008 (чл. 6(2)).

Уговори о осигурању

Кад су у питању уговори о осигурању, Уредба 593/2008 разликује уговоре, који се уређују Првом Директивом Савета 73/239/ЕЕЗ од 24. јула 1973. о усклађивању закона, уредби и административних одредби у вези са пословањем у области директног осигурања, осим животног осигурања⁵ од осталих уговора о осигурању. То значи да ће се одредба Уредбе 593/2008 примењивати на уговоре регулисане наведеном Директивом, без обзира да ли је ризик осигурања покривен или не у земљи чланице. Исто тако, ова одредба ће се примењивати и на остале уговоре о осигурању са покривеним ризицима унутар територија земаља чланица. Неће се примењивати на уговоре о реосигурању (чл. 7(1, 2)). Ако се ради о уговорима о осигурању који су регулисани наведеном Директивом, тада ће се применити право одређено од стране странака у складу са чланом 3. Уредбе 593/2008. Ако странке нису одредиле меродавно право, тада ће се применити право по месту седишта осигуравача (осигуравајућег друштва). Ако је уговор о осигу-

рању ближе повезан са неком другом земљом, тада ће се применити право те земље (чл. 7(1, 2)). Ако се ради о другим уговорима о осигурању (а не оним регулисаним наведеном Директивом), странке могу изабрати меродавно право по следећим чињеницама: а) по праву места у коме прети ризик; б) по праву места пребивалишта (седишта) имаоца полисе осигурања; в) код животног осигурања, по праву земље чији је држављанин ималац полисе; г) код уговора, где су ризици лимитирани за догађаје везане за земљу чланицу, која није земља у којој ризик постоји, по праву те земље; и д) ако се ималац полисе бави индустријском или комерцијалном активношћу, а два или више ризика су везани за те активности и постоје у различитим земљама, право било које од тих земаља или право земље у којој ималац полисе има пребивалиште (седиште). Ако странке не изаберу меродавно право по наведеним чињеницама, тада ће се применити право земље чланице за коју је везан ризик у време закључења уговора о осигурању (чл. 7(3)).

Индивидуални уговори о раду

Уредба 593/2008 одређује да ће се индивидуални уговори о раду регулисати избором права од стране странака по њеном члану 3. Право изабрано од стране странака у уговору не може да доведе у питање заштиту радника. То значи да правила о заштити радника не могу бити дерогирана споразумом странака (чл. 8(1)). Ако странке не изаберу право, тада ће се применити право по месту уобичајеног вршења рада у извршењу уговора. То право се неће променити, ако радник, привремено, обавља посао у другој држави (чл. 8(2)).

Правила везана за примену меродавног права

Меродавним правом за уговорне обавезе, одређеним по Уредби 593/2008, регулисаће се: тумачење уговора, извршење уговора, мере које суд може предузети за спречавање потпуне или делимичне повреде обавезе, као и за спречавање и ограничење штете, као и последице поништења уговора (чл. 12). За уступање потраживања ће се, према Уредби 593/2008, одредити меродавно право по праву које се примењује на уговорне односе лица између којих се врши уступање (чл. 14). Уговор који је закључен између лица, чији су заступници били у истој земљи у вре-

⁵ “First Directive 73/239/EEC on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to the taking-up and pursuit of the business of direct insurance other than life assurance”, OJ L 228, 16. 08. 1973.

ме закључења истог, формално је пуноважан, ако испуњава услове по праву које је одређено по одредбама Уредбе 593/2008 или по праву земље у којој је уговор закључен. Са друге стране, ако је уговор закључен између лица, чији су се заступници налазили у различитим земљама у време закључења истог, он ће бити формално пуноважан, ако испуњава услове по праву које је одређено по одредбама Уредбе 593/2008 или по праву једне од земаља, у којој су једна од странака или њен заступник били присутни у време закључења уговора или, најзад, по праву, где је једна од странака имала пребивалиште (седиште) у време закључења уговора (чл. 11).

Уредба 593/2008 не може спречити примену права форума, ако су оне принудне (чл. 9). Уколико је уговор закључен између лица која су у истој држави, лице које има пословну способност по праву те државе, може се позвати на пословну неспособност по праву друге државе, једино ако је друга уговорна страна знала или морала знати за наведено (чл. 13). Терет доказивања ће се регулисати по праву меродавном за вануговорне обавезе које одређује Уредба 593/2008 (чл. 18). Предвиђена су и правила о суброгацији, тако да, уколико треће лице испуни обавезу према повериоцу, односно лицу, које има захтев проистекао из уговорне обавезе, оно ће имати право захтева према дужнику, што ће се уредити по праву које уређује тај однос (чл. 15). Ако поверилац има захтев према више лица, која су одговорна по истом захтеву, а један од дужника је исплатио повериоца у пуном износу или делимично, право регреса тог дужника према осталим солидарним дужницима биће уређено по праву меродавном за уговорну обавезу тог дужника према повериоцу (чл. 16).

Седиште

Уредба 593/2008 одређује седиште компанија и сличних институција као место у коме се налази центар управе. Као седиште осталих лица, одређује се место пословне активности, односно место пословања. Уколико се ради о филијалама, односно пословницама, тада се као њихово седиште одређује место, у коме се оне налазе. За одређивање меродавног права по седишту битан је момента закључења уговора. Уредба 593/2008 предвиђа веома интересантна решења. Постоји неколико могућности за одређивање седишта правних лица, али издвајају се

два решења – место оснивања (регистрације) и место где се налази стварно седиште. Можда би место центра управе требало дефинисати као стварно седиште. Осим тога, Уредба 593/2008 везивањем одређивања меродавног права по седишту за тренутак закључења уговора, решава мобилни сукоб закона (чл. 19). Посебно се назначавала пребивалиште (редовно боравиште) физичких лица код појединих уговора.

*Искључење *renvoi**

Уредба 503/2008 искључује примену уставне узвраћања и упућивања, односно *renvoi*. То значи да се примена права земље чланице, које је одређено овом Уредбом, односи на материјално право те земље, а не и на правила Међународног приватног права. Тиме је искључена могућност примене колизионих норми земаља чланица (чл. 20).

Сложени правни системи и повреда јавног поретка

Ако се ради о сложеној држави и свака од чланица те сложене државе примењује своја правила за решавање уговорних обавеза, тада ће се сматрати да, свака од тих чланица, представља државу у смислу примене правила Уредбе 593/2008 (чл. 22). Примена права било које државе може бити одбијена, ако би та примена довела до повреде јавног поретка државе форума (чл. 21).

Однос Уредбе 593/2008 са Римском конвенцијом

Уредба 593/2008 замениће Римску конвенцију у земљама чланицама, осим у земљама на чијој се територији примењује Римска конвенција и у којима се не примењује Уредба 593/2008 у складу са чланом 299. Уговора Заједнице. Свако позивање на примену Римске конвенције сматраће се као позивање на примену Уредбе 593/2008 (чл. 24).

Основне карактеристике Римске конвенције

Римска конвенција о меродавном праву за уговорне обавезе донета је 19. 06. 1980, а ступила на снагу од седме ратификације 01. 04. 1991.⁶

⁶ “Rome Convention on the law applicable to contractual obligations”, OJ C 027/26. 01. 1998.

Посветићемо пажњу основним питањима која регулише Римска конвенција, обзиром на њен однос са Уредбом 593/2008, као и на нека идентична или слична решења у наведена два извора. Римска конвенција регулише аутономију воље, на тај начин, што дозвољава пуну слободу уговорним странама у погледу избора меродавног права. Стране морају свој избор учинити на сигуран, односно изричит начин, тј. њихов избор мора на сигуран начин произлазити из садржине уговора, тј. из околности случаја. Осим тога, уговорне стране могу одредити меродавно право за цео уговор или само за један његов део.⁷ Римска конвенција одређује да уговорне стране могу да измене меродавно право. То оне могу учинити, без обзира, да ли је претходно меродавно право одређено путем аутономије воље или путем других принципа. Али, накнадна измена меродавног права не сме утицати на пуноважност облика уговора.⁸ Ако уговор са елементом иностраности има за предмет непокретне ствари, тада ће се пуноважност процењивати по праву земље, у којој се налазе те непокретне ствари (*lex rei sitae*), осим ако право те земље не одређује да се пуноважност уговора може процењивати по *lex causae* или *locus regit actum*.⁹ Исто тако, Римска конвенција регулише случајеве, када уговорне стране не изаберу меродавно право. Тада ће се применити право по основу „најближе везе” уговорног односа са једним од правних поредака.¹⁰ На тај начин, Римска конвенција дефинише теорију карактеристичне престације и одређује да ће се применити меродавно право оне земље, са којим карактеристична чињеница или карактеристичне чињенице имају „најтешњу везу”. Посветићемо пажњу појединим правилима, која су резултат примене теорије карактеристичне престације:

1) По Римској конвенцији, један уговорни однос ће имати „најближу везу” са земљом у којој уговорна страна, која треба да изврши карактеристичну престацију има, у време закључења уговора, своје редовно боравиште, односно, ако се ради о правном лицу, онда са земљом у којој то лице има седиште (главна управа). Ако уговорна страна

обавља одређену делатност, тј. ако се ради о некој пословној активности уговорне стране, тада ће уговорни однос имати „најближу везу” са земљом, у којој се налази главно место пословања. Најзад, ако карактеристичну престацију треба извршити у неком другом месту, а не у месту пословања, тада ће „најближа веза” постојати са земљом у којој треба извршити то чињење.

- 2) Оно што разликује Римску конвенцију од законодавстава већине земаља, јесте регулисање уговора са елементом иностраности, који за предмет имају непокретности. По Римској конвенцији, претпоставља се да ће уговори, који за свој предмет имају непокретности, имати „најближу везу” са земљом у којој се налазе те непокретности.¹¹ Ова формулација значи да се неће, искључиво, примењивати право по *lex rei sitae*.¹²
- 3) Уговор о превозу робе имаће „најближу везу” са оном земљом у којој превозилац, у време закључења уговора, има своје главно седиште, али, под условом, да се у тој земљи налази и место утовара или истовара, односно главно место пословања пошиљаоца. Исто правило важи и за чартер уговоре о превозу.¹³

Однос са осталим конвенцијама

Уредба 593/2008 неће прејудуцирати примену међународних конвенција које су потписале земље чланице у време њеног усвајања и које предвиђају одредбе за решавање сукоба закона за уговорне обавезе. Уредба 593/2008 има предност у примени у односу на конвенције закључене између две или више земаља чланица, ако те конвенције уређују исту материју, као и Уредба 593/2008 (чл. 23).

IV) Датум ступања на снагу

Уредба 593/2008 ступила је на снагу двадесетог дана од дана њеног објављивања у Службеном листу ЕУ. Уредба 593/2008 ће се примењивати од 17. децембра 2009. године, осим члана 26., који ће се примењивати од 17. јуна 2009. године (чл. 29), а који се односи на обавезе зе-

⁷ Видети: Члан 3.1 Римске конвенције.

⁸ Видети: Члан 3.2 Римске конвенције.

⁹ Видети: Члан 9.6 Римске конвенције.

¹⁰ Видети: Члан 4.1 Римске конвенције.

¹¹ Видети: Члан 4.3 Римске конвенције.

¹² Сајко Крешимир, *Међународно приватно право*, Загреб 2005., стр. 387–388.

¹³ Видети: Члан 4.4 Римске конвенције.

маља чланица да обавесте Комисију до 17. јуна 2009. о списку конвенција које су наведене у члану 25(1) (чл. 26(1)). Осим тога, предвиђено је да ће, најкасније, до 17. јуна 2013. године, Комисија обавестити Европски Парламент, Савет и Европски Економски и Социјални Комитет о примени Уредбе 593/2008. Извештај ће, нарочито, садржати извештај о примени меродавног права на уговоре о осигурању, као и о унапређењу примене члана 6 Уредбе 593/2008 који се односи на потрошачке уговоре. Исто тако, Комисија ће бити дужна да до 17. јуна 2010. године обавести наведене органе о питању уступања потраживања и суброгације (чл. 27).

V) Извори

1. "Regulation (EC) No 593/2008 of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 on the law applicable to contractual obligations (Rome I)", *Official Journal of the European Communities* L 177, 04. 07. 2008, pp. 6–16.
2. Варади, Тибор, Бордаш, Бернадет, Кнежевић, Гашо, Павић, Владимир, *Међународно приватно право*, Београд 2007.
3. Сајко, Крешимир, *Међународно приватно право*, Загреб 2005.
4. "Law Society supports applicable-law rules for contracts", *The Law Society of England and Wales*, Internet: <http://international.lawsociety.org.uk/node/3855>
5. "European Judicial Network in civil and commercial matters", Internet: http://ec.europa.eu/civiljustice/news/whatsnew_en.htm
6. „Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља”, *Сл. лист СФРЈ*, бр. 43/82, 72/82, *Сл. лист СРЈ*, бр. 46/96)

V) Значај за Републику Србију

У Србији се за одређивање меродавног права за вануговорну одговорност користе правила Међународног приватног права која се налазе у Закону о решавању сукоба закона са прописима других земаља¹⁴ (даље Закон о МПП).

¹⁴ „Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља” (*Сл. лист СФРЈ*, бр. 43/82, 72/82, *Сл. лист СРЈ*, бр. 46/96).

Код одсуства аутономије воље, помоћу теорије карактеристичне престације, меродавно право се одређује по седишту, односно, пребивалишту носиоца (дужника) карактеристичне обавезе у време пријема понуде (закључења уговора). Закон о МПП, у члану 20. предвиђа решења за велику већину уговора, односно одређује, по којој ће се чињеници одредити меродавно право. Међутим, мора се, на првом месту, рећи, да је Закон о МПП прихватио принцип аутономије воље и да у члану 19. одређује, да ће се уговорни односи, пре свега, уређивати вољом уговорних страна.¹⁵ Закон о МПП не предвиђа решење за све уговоре, али у члану 20. предвиђа супсидијерну допунску колизиону норму за све остале уговоре, који нису споменути у претходним тачкама члана 20. У Закону о МПП одређено је да ће се на уговор о продаји покретних ствари примењивати право места продавца, односно, места где се налази његово пребивалиште или седиште. Као карактеристична радња за овај уговор одређена је радња продавца и то у време пријема понуде, обзиром да продавац може, у међувремену, променити своје пребивалиште или седиште.¹⁶ Сигурност налаже да се по времену пријема понуде одреди пребивалиште или седиште продавца и да се по том месту одреди меродавно право. Не само то, у нашем законодавству код купопродаје, прихваћена је теорија пријема изјаве. У овом уговору постоје две корелативне обавезе, а то су предаја ствари и плаћање цене. Закон о МПП је одредио наведена правила као апсолутна, што значи да се неће применити право друге земље, ако је уговорни однос у „јачој”, односно ближој вези са том земљом. Закључимо, Уредба 593/2008 предвиђа низ правила која се разликују и од Римске конвенције и од Закона о МПП, али та правила имају свој основ у тим изворима, нарочито, у одредбама Римске конвенције.

¹⁵ Члан 19. Закона о МПП гласи: „За уговор меродавно је право које су изабрале уговорне стране, ако овим законом или међународним уговором није друкчије одређено”.

¹⁶ Тибор Варади, Бернадет Бордаш, Гашо Кнежевић, Владимир Павић, *Међународно приватно право*, Београд 2007, стр. 403.